

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemanje za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemanje pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 15. julija 1892.

Politiški oddelek.

Državno sodišče.

Zadnje dni je državno sodišče imelo svoje zasedanje. Razsojevalo je o raznih važnih zadevah, izmed katerih imata tudi dve važnost za nas Slovence. To sodišče je jako važna ustavna naprava. Tudi nam Slovanom je že pripomoglo do raznih pravic, katere so se nam kratile. Kakega pomena je tako sodišče, vedeli bi povedati ogerski Slovani. Na Ogorskem ni tacega sodišča, zato pa ogerska vlada lahko zakone o političnih pravicah tolmači po svoje. Narodnostni zakon je pripravila popolnoma ob veljavo. Jednako bi se bila godila nam avstrijskim Slovanom pod prejšnjimi liberalnimi vladami, da ni državno sodišče parkrat ovrglo vladnih naredb, ki so nasprotovale narodni enakopravnosti. Tako pa vladni organi pri nas sicer ovirajo narodno enakopravnost, ali popolnoma prezirati se je pa vendar ne upajo. Koroški Slovenci ne bi najbrž bili še dveh ljudskih šol dosegli, da niso vladni krogi vedeli, da so pripravljeni potegniti se za svoje pravice tudi pred državnim sodiščem.

Državno sodišče se ne sme zamenjati z državnim sodnim dvorom, kateri ima soditi ministre, ki se kaj zagreše v svojem poslovanju. Prvo se je osnovalo na podlagi zakona z dné 21. decembra 1867 drž. zak. št. 143. Državno sodišče razsoja o političnih v ustavi zagotovljenih pravicah državljanov in pa o tem, katero oblastvo ima kaka stvar rešiti. Državno sodišče je sestavljeno iz predsednika in podpredsednika, katera imenuje dosmrtno cesar, in pa dvanajstih članov in štirih namestnikov. Člane in namestnike imenuje cesar na predlog državnega zbora in sicer dosmrtno. Polovico teh članov imenuje vladar na predlog gospodske, polovico pa na predlog poslanske zbornice. Za vsako izpraznjeno mesto dotična zbornica predlaga tri juriste, izmed katerih je jeden imenovan.

V tem zasedanju je državno sodišče obravnavalo posebno dva slučaja, ki sta za nas Slovence posebnega pomena. Prvi slučaj se tiče istrskega poslanca Spinčiča, katerega je vlada odstavila od svoje profesorske službe zaradi nekega njegovega govora v Zagrebu in pa zaradi agitacij pri volitvah v Istri. Pritožba se je opirala na to, da so se gospodu poslancu kratile ustavno zagotovljene politične pravice in pa državno-poslanska imuniteta. Državno sodišče se je izreklo, da ni kompetentno soditi v tem slučaju, ker kratenje političnih pravic po disciplinarni preiskavi v službenem razmerji uradnikov ne spada pred državno sodišče. V podobnem slučaju je že državno sodišče dné 23. aprila 1885 bilo izreklo jednako razsodbo. Iz te razsodbe je torej jasno, da so uradniki glede političnih pravic precej v drugačnem razmerji nego drugi državljani.

O tej stvari bode še razpravljaj državni zbor. Stvar je velike načelne važnosti. Državni zakon je tukaj nekoliko pomanjkljiv. Po § 16. zakona z dné 21. decembra 1867. drž. zak. 141 je določeno, da se noben poslanec zaradi glasovanj v izvrševanju svojega poklica nikdar ne sme klicati na odgovornost; zaradi izjav storjenih v njegovem poklici pa le od zbornice, kateri pripada. Dalje je v tem zakonu tudi določeno, da se noben poslanec, dokler traje zasedanje, izimši če ga dobé pri svežem dejanji, ne sme zaradi nobenega kaznjivega dejanja brez dovoljenja zbornice zapreti ali sodnijski preganjati. Tudi če ga zalotijo pri svežem kaznjivem dejanji in zapró, se to mora takoj naznaniti predsedništvu zbornice. Če zbornica zahteva, ga morajo takoj izpustiti in sodnjo preganjanje odložiti za vse zasedanje. Ravno to pa velja, če kakega poslanca zapro ali proti njemu začno preiskavo, kadar ni državnozbornskega zasedanja.

Iz tega zakona pa ni razvidno, koliko daleč sega poslanski poklic. Nekateri zmatrajo za izjave v poslanskem poklici samo govore v državnem zboru, drugi pa tudi poslančevo politično delovanje zunaj zbora, če je le v kaki kakeršni koli zvezi z njegovim poslanstvom. Prvega tolmačenja se drži vlada in je torej proti gospodu po-

slancu Spinčiču začela disciplinarno preiskavo, to tem ložje, ker v zakonu ni nikjer govorno o tem, da bi se proti poslancu uradniku disciplinarno postopati ne moglo. Vladno tolmačenje zakona pa jako oškoduje parlamentarne pravice. Poslanec, če je uradnik, sedaj ne more svobodno občevati niti s svojimi volilci, kar je gotovo neobhodno potrebno. Zatorej je potrebno, da se zakon kako popolni ali prenaredi. O tem, kako naj se prenaredi, se slišijo dvojni glasovi. Nekaterniki mislijo, da naj se določi, da se brez dovoljenja zbornice tudi proti poslancu disciplinarno preiskava začeti ne sme in se izreče, da tudi politično delovanje poslančeveo zunaj zbornice spada mej delovanje njegovega poslanskega poklica. Drugi pa mislijo, da naj se v zakonu izreče, da od vlade odvisni ljudje sploh ne morejo biti poslanci. Vedeti je treba, da v mnogih parlamentarnih državah uradniki ne morejo biti poslanci. Pri nas se je to dovolilo iz dvojnih vzrokov. Ob začetku parlamentarne dobe je še posebno manjkalo za poslanstvo sposobnih nezavisnih mož, in vlada je pa uradnikom tudi zaradi tega dala pasivno volilno pravico, ker se je nadejala, da v njih dobi dobro parlamentarno orodje. Kako bi bilo bolje stvar vrediti, o tem mi tukaj ne bomo pretresavali. O naših poslancih smo tudi prepričani, da bodo v tem važnem vprašanji imeli tudi pred vsem narodne in parlamentarne koristi pred seboj in jih ne bodo vodili nobeni osebni oziri. Na jedni strani bode jim dobro premisliti, nimajo li oni krogi prav, ki se boje, da se z nobeno premembo zakonov ne bode dalo poslancem uradnikom zagotoviti za vse slučaje potrebno neodvisnost; na drugi strani se bode jim ozirati na to, da je baš na Slovenskem še vedno težko dobiti sposobnih državnozborskih kandidatov.

Državno sodišče je pa izreklo te dni drugo za nas Slovence jako važno razsodbo. Vsakdo ve, kake važnosti je za nas „Družba sv. Cirila in Metoda.“ Ob narodnih mejah ustanavlja slovenske učne zavode, da tako varuje našo narodnost pred potujčenjem. Shodi njenih podružnic pa razširjajo narodno zavest na Koroškem. To je pa bodlo jako naše nasprotnike na Koroškem. Da bi preprečili vpliv teh shodov, je beljaško okrajno glavarstvo jelo omejevati program takih shodov. Poučni govor, predstavo in petje je kar izbrisalo iz programa tacih shodov, češ, da to ne spada v društveni delokrog. Zastonj se je družba sklicevala, da ima v svojih pravilih jasno določeno, da dobiva sredstva tudi iz prirejevanja gledaliških predstav in podobnih zabav. Deželna vlada in pa celo ministerstvo notranjih stvari sta pritrdila tolmačenju društvenih pravil beljaškega okrajnega glavarstva. Da bi bilo tako tolmačenje obveljalo, Bog ve, kako bi še bili ovirali delovanje te prepotrebne družbe.

Vrli koroški Slovenci so se pa obrnili do državnega sodišča, ki je te dni razsodilo, da pridobivanje sredstev tudi spada v društveni delokrog, da so torej oblastva rušila zakon. Vsacega pravega Slovenca je gotovo razveselila ta razsodba. Sedaj bode družba lahko zopet svobodno razvijala svoje plodonosno delovanje. Hkratu smo

pa zopet dobili zagotovilo, da je nam mogoče priti do svojih političnih pravic, če tudi le po težavnem poti. Naj nasprotniki še tako pritiskajo na vlado, da bi nam Slovincem kratila ustavne pravice, ali vselej bomo dobili končno svojo pravico pred državnim sodiščem, kamor, kolikor dosedaj moremo soditi, politične strasti ne segajo. Baš zadnji čas se za nas Slovence položaj nič posebno ugodno ne razvija in Bog ve, če ne bomo še večkrat prisiljeni iskati svojih pravic baš pred državnim sodiščem.

Z Dunaja 12. julija. (Izv. dop.)

Državnozborsko zborovanje se že bliža svojemu koncu. To se vidi v zbornici, kajti jako malo poslancev se udeležuje sej. Žal, da moram konstatovati, da levica mnogo vestneje opravlja svoje poslanske dolžnosti, nego desničarji. Zato je pa tudi pri posvetovanji o stavbenih obrtih zmagala v tretjem branji, če tudi so proti zakonu glasovali konservativci, Mladočehi in Poljaki. V tem vprašanju so se merile sile mej desničarji in levičarji. Vsakdo bi bil pričakoval, da bodo pri taki priložnosti vsi desničarji v zbornici. Levica je s to zmago dobila večji pogum. Mej vlado in levičarji so se zadnji čas vršila pogajanja, ki se bodo še nadaljevala. Od teh pogajanj je mnogo odvisno. Čas je torej resen in ob takih časih je treba, da imajo vse stranke svoje ljudi zbrane. Ker večkrat se v štiriindvajsetih urah vse premeni. Kolikokrat pride nepričakovano kako važno glasovanje, ki je odločilno za daljni politični tek.

Nič posebno veseli pa Slovenci ne moremo biti, da se nobeden naših zastopnikov ni oglasil, ko je bilo v zbornici na dnevnem redu predloga o izrednem kreditu za visoke šole. Če so se češki poslanci oglasili za obnovenje vseučilišča na Moravskem in tržaški poslanci za osnovo italijanskega vseučilišča v Trstu, bil bi se pač tudi kak slovenski poslanec lahko oglasil tudi za osnovo vseučilišča ali vsaj pravne akademije v Ljubljani, da ne bi vladni krogi mislili, da sedaj smo pa že z vsem zadovoljeni, ko smo dobili jednega ministerskega svetnika. Levica tudi sedaj lahko misli, da je s svojim kričanjem vgnala vso slovensko delegacijo v kozji rog. Tudi pri Spinčičevi obravnavi bi bilo dobro, da bi bil kak Slovenec povedal svoje mnenje. Spinčič res ni v Hohenwartovem klubu, ali tukaj je šlo za načelo, ne pa za njegovo osebo. Stvar je za nas Slovence važna, ker imamo tudi nekaj uradnikov mej poslanci. Pričakujemo, da pri drugem branji popravijo, kar so pri prvem zamudili. Morda so pa gospodje poslanci tudi hoteli počakati, da druge stranke poprej povedo svoje mnenje in državno sodišče svojo sodbo.

Še bolj čudno je pa, da se pri tej priliki ni oglasil nobeden član jugoslovanskega kluba, v katerem je Spinčič. Ta klub je imel vendar najprej dolžnost potegniti se za svojega tovariša. Pa kako bode to storil, ko ni nobenega njegovih članov razen Spinčiča na Dunaji. Sploh ta klub nebrižno opravlja svoj poslaniški posel. Največkrat

ni nobenega njegovih članov tukaj ali pa le jeden sam. Posvetovanja ta klub nobenega nima, ker se nikdar dovolj članov ne zbere. Pri vas so nekateri nezadovoljneži z velikim veseljem pozdravili novi klub, češ, polagoma se bodo vsi jugoslovanski poslanci zbrali okrog njega. Kdor je bolje poznal klubove člane, pač takoj sprva ni od novega kluba mnogo pričakoval.

Ta klub si je bil zastavil veliko nalogo. Da bi mogel tej veliki nalogi zadostiti, bi moral tudi jako pridno se udeleževati parlamentarnega delovanja. Poslanci malih klubov imajo težavno stališče, zaradi tega bi se morali še bolj truditi nego drugi, ne pa samo iz Dalmacije opazovati razmer na Dunaji. Posebno sedaj, ko je malo drugih poslancev na Dunaji, je prilika za majhne klube, da si pridobé ugled. Izid glasovanja je odvisen večkrat od peščice poslancev in tedaj tak klub s svojimi glasovi lahko odloči na jedno ali na drugo stran. Na ta način si pa klub dobi ugled, kar olajšuje njegovo delovanje.

Iz Prage 4. julija. (Izv. dop.) (Konec.)

Za nekaj časa se Mladočehi lahko na to opirajo, da so v valutnem odseku na novem denarju dosegli napis češkega kralja. Sicer ni to toliko zasluga Mladočehov, temveč nekdanjih zaveznikov Staročehov. Poljaki gotovo niso Mladočehom na ljubo glasovali za tako spremembo napisa na novih denarjih, temveč le zaradi tega, ker so mnogi člani Hohenwartovega kluba želeli, da se dá denarjem primernejši napis, nego je bil v vladni predlogi. To seveda ne bode odvrčalo Mladočehov, da bi te stvari ne proglašali jedino za svojo zaslugo in slabo poučeno občinstvo bode jim slavo pelo, posebno ker je stvar nekako v zvezi s češkim državnim pravom. Neprijetno za Mladočehe bi seveda bilo, ko bi, ko valutno vprašanje pride v plenumu na vrsto, državni zbor še zavrgel premenjeni napis. To se pa najbrž ne zgodi, ker vlada premembi ni ugovarjala. Seveda, če bi zavrgli vse valutne predloge v državnem zboru, tedaj bi tudi z omenjenim napisom ne bilo nič. V tem slučaju bi se pa Mladočehi že hitro lahko izmotali iz zadrege. Odklonjenje vrejenja valute bi proglasili za svojo zaslugo in bahali bi se, kak vpliv imajo na Dunaji.

Omenjal sem slučaj, ko bi bile valutne predloge zavržene, to pa zaradi tega, ker se na Dunaji zares nekaj kisa. Levičarji se branijo glasovati za vrejenje valute, ako jim vlada ne dovoli tega in onega. Tukaj v Pragi ne verujemo, da bi se levica upala naposled zares glasovati proti vrejenju valute. S tem bi se zamerila finančnim krogom, kateri jo pri raznih volitvah najbolj podpirajo. Vrejenje valute je tudi preveč zagovarjala kot državno potrebo, da bi sedaj mogla glasovati nasproti. Plener se ne bode upal pokazati za tacega sovražnika države.

Vsekako so pa sedanji politični odnošaji nezdravi. Če pri valuti ne pride do kacega prevrata, bode pa pri kakem drugem vprašanji. Levica bode vedno bolj silila v Taaffeja in mi ne verujemo, da bi se ji mogel dolgo

ustavljati. Najbrž bode moral jej storiti kako uslugo. Levičarji tudi Taaffeja tako dolgo podpirati ne bodo mogli, ker nanje preveč pritiskajo nemški nacionalci in pa nemški volilci sploh. Levica je storila isto napako, kakor Mladočehi. Razburila je s kričanjem občinstvo in s tem zgubila prejšnjo svobodo.

Kako bi Mladočehi sedaj lahko mnogo storili za svoj narod, da nimajo zvezanih rok. Ko se levica kuja in brez nje vlada nima večine, bi Mladočehi lahko ž njo začeli pogajanja. Češko državno pravo bi morali malo odložiti. Zadovoljiti bi se morali s tem, če jim na Dunaji obljubijo, da se to pravo izvrši ob ugodnem času. Vedeti je namreč treba, da vlada sedaj pri najboljši volji v tej stvari Čehom ustreči ne more. Zahtevali naj bi pa od vlade, da izvede popolno enakopravnost vsaj v vsem vnanjem poslovanji na Moravskem in v Šleziji in da se osnujejo v deželah češke krone, vse še potrebne češke šole in da se upihne luč umetni nemški večini v deželnem zboru moravskem. Kdor pozna razmere na Moravskem, zlasti pa v Šleziji, tisti že ve, kake velike važnosti bi bile take pridobitve. Vlada bi pa v sedanjem težavnem položaji tudi to dovolila, da se le otrese levičarskega nadlegovanja. Tudi za nas Slovence bi Mladočehi sedaj lahko mnogo storili in tako pokazali, kako da cenijo slovansko vzajemnost.

Žal, da sedanjega ugodnega položaja si ne morejo Mladočehi izkoristiti. Kakor hitro bi namreč v vsaki priliki ne naglašali državnega prava, pa so ob zaupanje pri narodu. Tak je sad toliko proslavljene radikalne politike; v take zadrege zagazi, kdor preveč obeta. Mladočeška osoda naj bi bila v svarilo drugim slovanskim politikom.

Politični pregled.

Državni zbor. — V seji poslanske zbornice dne 5. julija razpravljal se je — kakor smo že poročali — predlog posl. Pacaka, ki gre na to, da naj zbornica preišče, jeli naučno ministerstvo, odpustivši posl. Spinčiča iz državne službe, kršilo poslansko imuniteto. Ker je bil posl. Pacak zadržan, poročal je posl. dr. Herold. Poročevalec v daljšem govoru jedrnato dokazuje, da se je naučna uprava z odstavom posl. Spinčiča od službe pregrešila zoper sedanjo državno pravno uredbo države. Posl. Spinčič se s svojimi izjavami v Zagrebu ni nič pregrešil in tudi pri volitvah v Istri gibal se je v postavnih mejah, oziroma je spolnoval le svojo narodno dolžnost. K sklepu pravi poročevalec, da zadeva Spinčičeva ne sme biti osobna ali strankarska stvar: ta stvar je za ves parlament častna stvar. Parlament mora strogo varovati imuniteto poslancev. Poročevalcu donelo je od vseh strani živo odobravanje in ploskanje. Posl. dr. Kramarj močno prijema naučnega ministra rekoč: on ni sposoben za nič in za vse. Dalje apeluje govornik na levičarje in pravi, da naj ne bodo preveč hladne sodbe o tej zadevi, temveč naj pomislijo, da se jim oziroma kakemu njihovemu pristašu tudi danes ali jutri kaj tacega lahko zgodi. Posl. Pernerstorfer graja, da se je ta zadeva tako zavlekla in odločno trdi, da je afëra Spinčičeva očitno kršenje imunitete. Govornik meni, da veter, kateri je vrgel posl. Spinčiča raz profesorski stol, prihaja iz Ogerske. Naučni minister Gautsch odgovarja, a prav nesrečno. Pravičnih trditelj predgovornikov ne more ovreči. Mej govornom čuli so se pri posameznih trditvah živahni ugovori. Posl. dr.